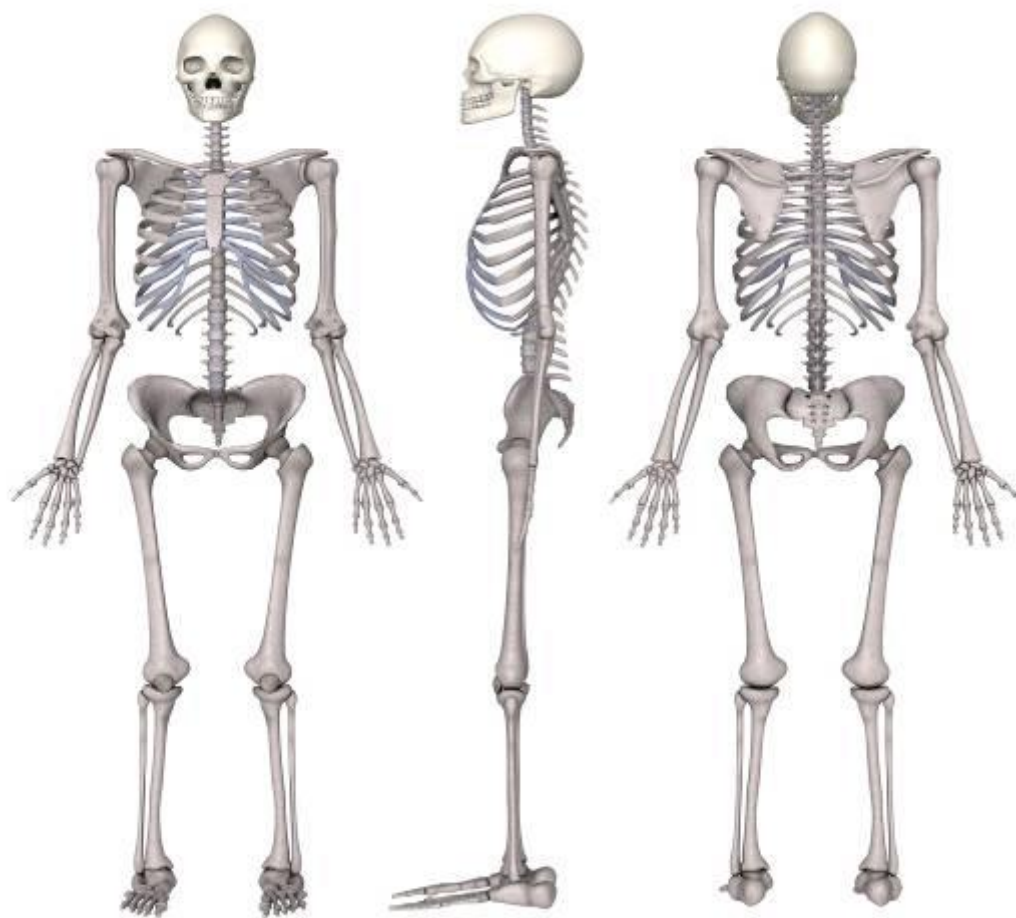

ORTOPEDICKÉ MINIMUM

OBSAH ODBORNÉ PUBLIKACE:

1. ANATOMIE A FYZIOLOGIE POHYBOVÉHO APARÁTU
2. DIAGNOSTICKÁ TERMINOLOGIE
3. PORANĚNÍ KOSTÍ
4. ONEMOCNĚNÍ KOSTÍ
5. NÁZVY ORTOPEDICKÝCH OPERACÍ
6. VYŠETŘOVACÍ METODY V ORTOPEDII
7. POLOHOVACÍ A KOMPENZAČNÍ POMŮCKY

➤ Anatomie a fyziologie pohybového aparátu

▪ Označení rovin těla:

- **rovina mediální** = rovina svislá – rovina zrcadlové souměrnosti - dělí tělo na dvě zrcadlové poloviny
Svislá rovina, která prochází předozadně (zpředu dozadu) středem těla od hlavy k pánvi a dělí stojící tělo ve dvě zrcadlové poloviny (pravou a levou). Mediální rovina je vlastně jednou z rovin sagitálních
- **roviny sagitální** = roviny svislé – rovnoběžné s rovinou mediální
- **roviny frontální** = roviny svislé – rovnoběžné s čelem
Svislé roviny probíhající pravolevě tělem, rovnoběžné s obličejem, tedy kolmo na roviny sagitální.
- **roviny transverzální** = roviny horizontální (napříč tělem), kolmé na předešlé roviny
Procházejí vždy (při jakékoliv poloze těla) kolmo k podélné ose dané části těla.
V základní anatomické poloze jsou u člověka orientovány horizontálně, kolmo na roviny sagitální i frontální.

▪ Označení směrů:

Na trupu:

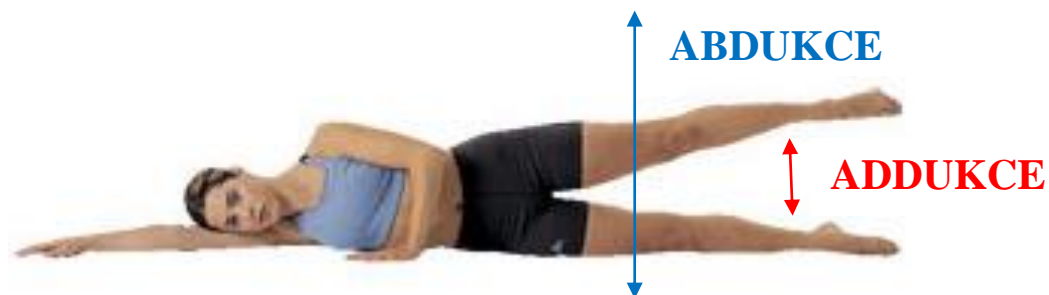
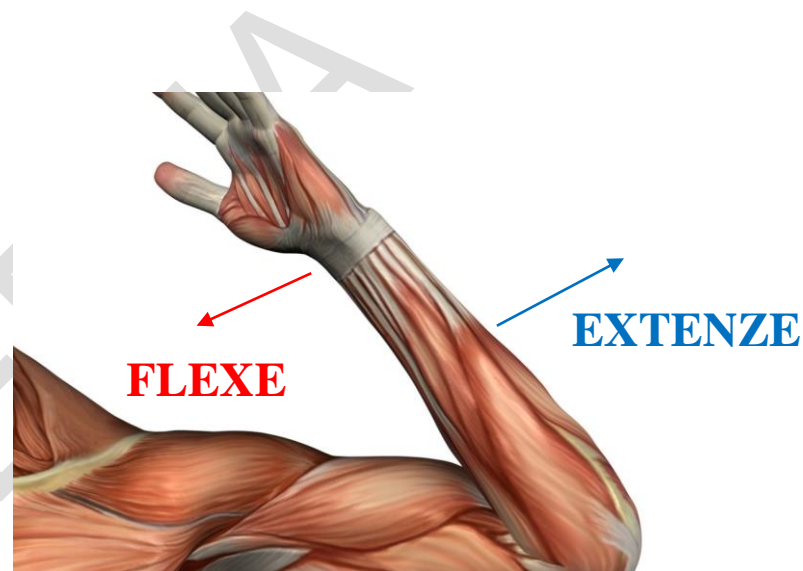
- **superior** – horní
- **inferior** – dolní
- **cranialis** – směrem k hlavě
- **caudalis** – směrem k dolní č. těla
- **posterior + dorsalis** – zadní
- **anterior + ventralis** – přední
- **medialis** – vnitřní
- **lateralis** – vnější
- **internus** – vnitřní
- **externus** – zevní
- **dexter** – pravý
- **sinister** – levý
- **superficialis** – povrchový
- **profundus** – hluboký

Na končetinách:

- **proximalis** – bližší k trupu
- **ulnaris** – vnitřní (ke k. loketní)
- **distalis** – vzdálenější od trupu
- **radialis** – vnější (ke k. vřetenní)
- **tibialis** – vnitřní (ke k. holenní)
- **palmaris** – dlaňový
- **fibularis** – vnější (ke k. lýtkové)
- **dorsalis** – hřbetní (k hřbetu ruky + nohy)
- **plantaris** – chodidlový

▪ Pohyby v kloubech:

- kolem osy horizontální frontální
  - ohnutí – **flexe**
  - natažení – **extenze**
- kolem osy horizontální sagitální
  - přitažení – **addukce**
  - odtažení – **abdukce**
- kolem osy vertikální
  - otáčení – **rotace (zevní, vnitřní)**
- složený pohyb
  - kroužení – **cirkumcize**
  - dochází k flexi, abdukci, extenzi a addukci

- **Pohyby kostí předloktí**

- **pronace** – přetáčení na palcovou stranu, kdy jsou obě kosti (vřetenní a loketní) překříženy
- **supinace** – opak pronace, otáčení končetiny směrem od palce dlaní nahoru
- **pronační poloha těla** – poloha na břiše – zlepšuje např. ventilační poměry u respiračního selhání
- **supinační poloha** – na zádech

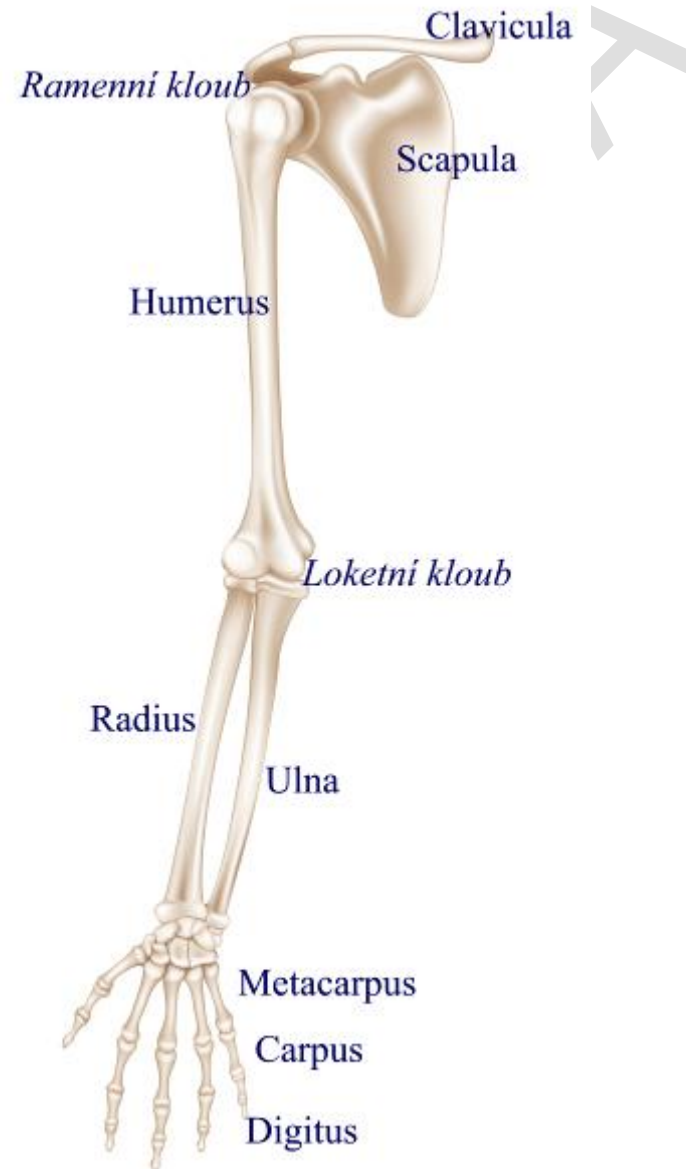
- **Části dlouhých kostí (kosti na končetinách)**

- střední část kosti – **diafýza**
- koncová část diafýzy – **metafýza**
- kloubní konec kosti – **epifýza**
- samostatně osifikující výběžek, na který se upíná sval – **apofýza**

Anatomie horní končetiny

■

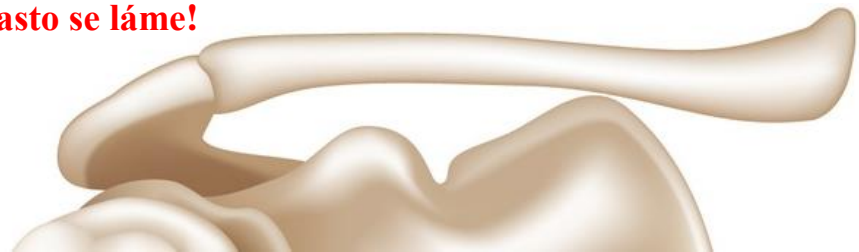
▪ **Pletenec horní končetiny:**

- je neúplný prstenec kostí – vpředu ho uzavírá **sternum**, vzadu je kruh otevřený (jen svaly)
- pasivní složka pletence – klíční kost, lopatka, hrudní kost a jejich spoje
- aktivní složka – svaly pletence

A) Klíční kost (Clavicula) - párová distanční kost - vymezuje vzdálenost hrudní kosti a volné horní končetiny

- u dospělého jedince přibližně 12 až 17 cm dlouhá s esovitým prohnutím
- má dva konce - ztlustělý a vpřed konvexní sternální konec, a plochý, dozadu konvexní konec akromiální (lopatkový)
- na sternálním konci klíční kosti je kloubní ploška pokrytá vazivovou chrupavkou
- v blízkosti akromiálního konce je na spodní straně klíční kosti poměrně nápadná drsnatina, na kterou se upíná komplex fixačních vazů spojujících klíční kost s lopatkou
- je spojena s dvěma kostmi: lopatkou a hrudní kostí. Proto při pohybu klavikuly dochází k malým pohybům i v obou spojeních. Jde sice o pohyby nevelkého rozsahu, ale přesto s častými funkčními poruchami. Při vzpažení rotuje klíční kost dozadu, při zapažení dopředu.
- má poměrně velmi silnou okostici, která má tendenci fixovat okraje zlomené kosti

! Při nárazech na HK je vystavena přenosu sil na trup a často se láme!

B) Lopatka (Scapula) - plochá kost trojúhelníkového tvaru

Spoje pletence: zajišťují 2 klouby a tzv. funkční spojení lopatky a hrudní stěny

1. **sternoklavikulární kloub** – spojení hrudní kosti a klíční kosti, pohyby jsou možné všemi směry v malém rozsahu.
2. **akromioklavikulární kloub** – spojení nadpažku lopatky s klíční kostí, kloubní pouzdro a spoje zpevňují vazy

▪ Ramenní kloub (articulatio humeri) - nejpohyblivější kloub těla

- **Pohyby v ramenním kloubu:** abdukce (upažení), addukce (připažení), flexe (předpažení, extenze, rotace, kombinací těchto pohybů je cirkumdukce

! Vzhledem k nepochybnému poměru kloubních ploch (mělká jamka) a volnému kloubnímu pouzdru dochází často k luxaci ramenního kloubu!

Rotátorová manžeta - je vystavena stálému a značnému napětí

Zahrnuje svaly, které udržují hlavici humeru v mělké jamce při elevaci (zvedání) paže. Je to struktura vzniklá spojením kloubního pouzdra samotného ramenního kloubu s úpony šlach končících na hrbolcích humeru

C) Kost pažní (Humerus) - dlouhá kost

- proximálně uložená kost volné končetiny a podklad paže, krajiny mezi ramenem a předloktím
- tělo kosti, tedy diafýza, má protáhlý, válcovitý tvar, konce kosti, epifýzy, jsou naopak rozšířené
- na povrchu kosti jsou struktury, díky kterým se kost kloubí a na které se upínají svaly
- povrchová vrstva je tvořena kompaktní kostní tkání, zbytek hmoty kosti je tvořen trámci spongiózní kosti
- uvnitř kosti se pak nachází dřevná dutina

Tělo pažní kosti je nepravidelně trojboké, z proximálního konce na něj přechází kostěné hrany (*crista tuberculi majoris et minoris*), které jsou pokračováním hrbolků. Na ně se upínají svaly. Přibližně v polovině délky těla z *crista majoris* vystupuje nápadná drsnatina, *tuberositas deltoidea*, na kterou se upíná deltový sval.

D) Kost vřetenní (Radius) – uložena v předloktí - palcová (laterální) strana

- dlouhá kost, na které rozlišujeme tělo a dva konce (proximální a distální)
- Proximální konec vřetenní kosti tvoří její hlava (*caput radii*)
- Distální konec vřetenní kosti je zesílený a rozšířený

Tělo vřetenní kosti (*corpus radii*) – v průřezu trojúhelníkový tvar a tři hrany; *margo anterior*, *margo posterior*, které jsou zaoblené a *margo interosseus*, která je ostrá a namířená proti loketní kosti (*ulna*). Vřetenní kost má tři plochy (*facies anterior*), na které je *foramen nutricium* a proximálně pokračuje do *canales nutricius*, *facies posterior* a *facies lateralis*. Na hranici s proximálním koncem vřetenní kosti je mohutný hrbol (*tuberositas radii*), proximálně od něj je kost zúžena do krčku (*collum radii*).

E) Kost loketní (ulna) – malíková (mediální) strana předloktí

- proximální konec – je rozšířen s hmatným výběžkem - **olecranon** (výběžek kosti)

Kloub loketní (articulatio cubiti) – kloub složený, tvoří ho 3 klouby

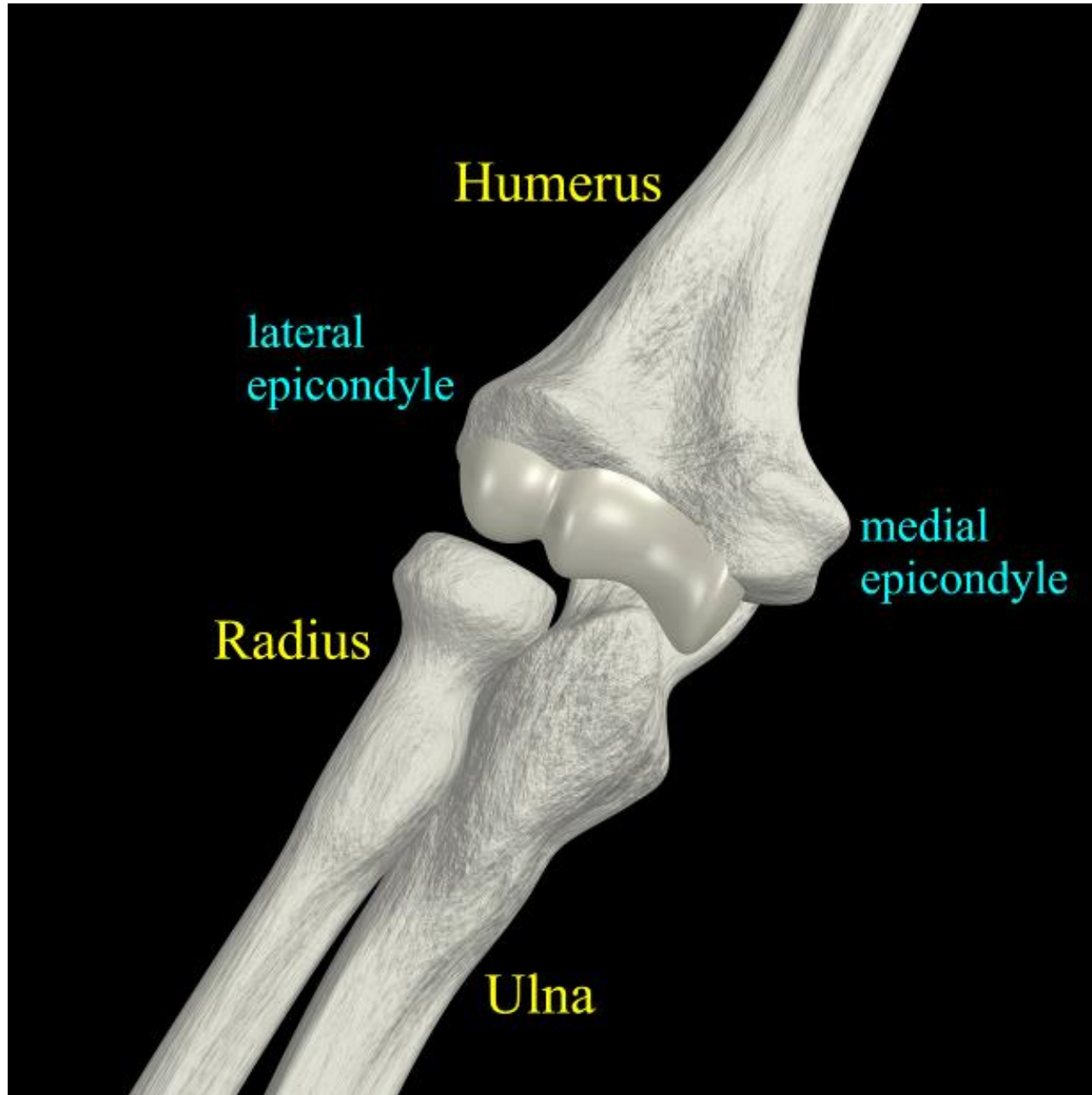
- humeroulnární kloub
- humeroradiální kloub
- proximální radioulnární kloub

Pohyby v kloubu: flexe, extenze, pronace, supinace – **radius se otáčí kolem ulny!**

! Radiální epikondylitida („tenisový loket“) – přetížení oblasti začátku extenzoru zápěstí a ruky – výrazná bolest v oblasti radiálního epikondylu

! Ulnární epikondylitida („oštěpařský loket“) – postižení oblasti společného odstupu flexoru zápěstí od ulnárního epikondylu, méně častá

F)

F) Kosti a klouby ruky:

▪ Zápěstí

- **carpus** - 8 kůstek karpálních (zápěstních)

- **metakarpus** - 5 kostí záprstních (metakarpů)

velmi důležitý **karpometakarpový kloub palce** – provádí se zde abdukce, addukce, repozice a funkčně významná **opozice pro úchop**

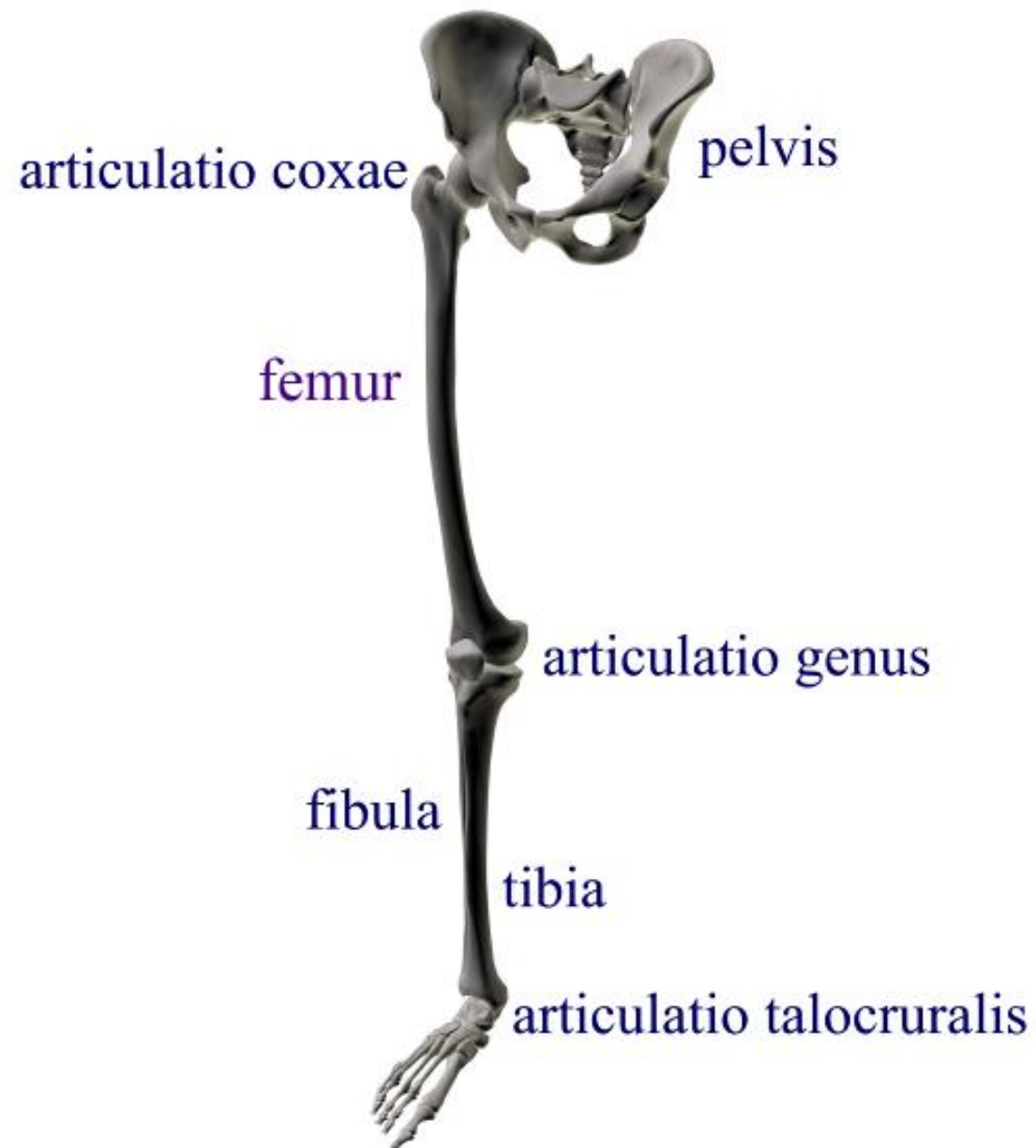
• **Prsty – digit - falangy (články prstů)** – 2 články pro palec, 3 články pro ostatní prsty, flexe a extenze

▪ Karpální tunel

- úzká štěrbina v oblasti zápěstí, je ze tří stran ohraničený **zápěstními** kůstkami a ze čtvrté silným vazivovým pruhem – **retinaculum flexorum** - ze strany dlaňové (volární)
- prochází jím do dlaně šlachové flexory a mediánní nerv, přenášející vzruchy z mozku do ruky
- úraz nebo otok některé šlachy zmenší v karpálním tunelu prostor a následně dojde k útlaku mediánního nervu - bolesti a mravenčení typicky palce až prostředníku postižené ruky, může dojít k výpadku citlivosti a poruše jemné motoriky prstů = **syndrom karpálního tunelu**

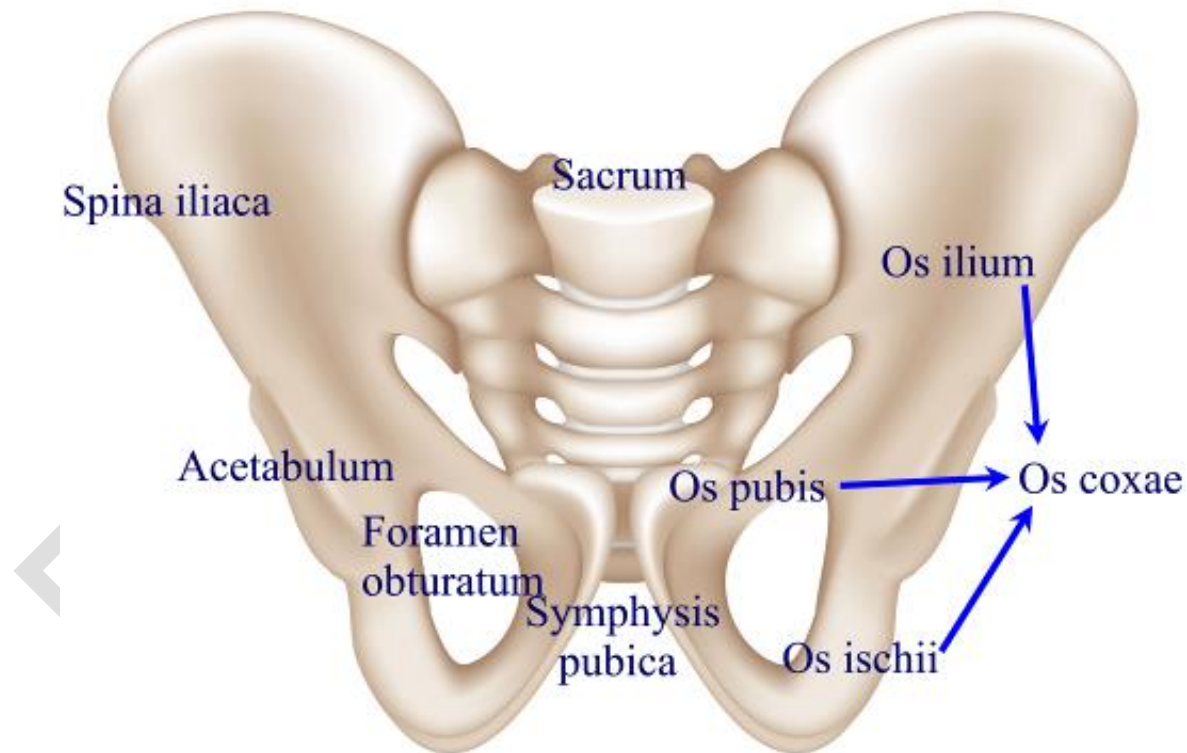

Anatomie dolní končetiny

A) Pánevní pletenec a kostra pánve (pelvis):

- je tvořen 2 **pánevními kostmi** (ossa coxae), spojenými vepředu **sponou stydkou** (symphysis pubica), vzadu je mezi ně vložena **kost křížová** (os sacrum)
- oporná funkce, i funkce kostěné schránky pro orgány dutiny břišní a malé pánve
- rozdílný tvar a velikost pánve - u žen slouží i jako porodní cesta

B) Kost pánevní (os coxae) – vzniká srůstem 3 kostí:

- *Kost kyčelní (os ilium)*
- *Kost sedací (os ischii)*
- *Kost stydká (os pubis)*

Tyto 3 kosti jsou v době vývoje spojeny chrupavkou a podílejí se na tvorbě jamky kyčelního kloubu (acetabula)

Spojení na pánvi:

pánevní kosti artikulují dorzálně s křížovou kostí v **křížokyčelním kloubu** (a. sacroiliaca) – tuhý kloub
vpředu jsou pánevní kosti spojeny velmi pevnou chrupavkou – **sponou stydkou (symfýzou)**

C) Kost stehenní (femur) – je podkladem stehna, je to nejmohutnější kost v těle

- proximální konec – dlouhý krček – **collum femoris**, zakončený hlavicí stehenní kosti – **caput femoris**
- **trochanter major** (velký chocholík) – velký kostěný výběžek nad krčkem, **trochanter minor** (malý chocholík) – pod krčkem; na oba výstupky se upínají hýžd'ové svaly

Krček svírá s osou femuru tzv. **kolodiafyzární úhel (125°)**, který má význam pro mechaniku kyčelního kloubu:

- ✓ **ZVĚTŠENÍ ÚHLU** – **coxa valga** – nohy do X
- ✓ **ZMENŠENÍ ÚHLU** – **coxa vara** – nohy do O
- distální konec – **mediální a laterální kondyl** – artikulují s analogickými kondyly tibie, nad kondyly jsou výběžky pro připojení vazů a svalů – **epikondyly**

▪ **Kyčelní kloub (articulatio coxae):**

- kloub kulový omezený - hlavice femuru zapadá hluboko do acetabula
- kloubní pouzdro je zesíleno silnými vazy – např. ligamentum iliofemorale (nejsilnější vaz v těle), l. ischiofemorale, l. pubofemorale

Pohyby – flexe, extenze, abdukce, addukce, vnitřní a zevní rotace, cirkumdukce

▪ **Kolenní kloub (articulatio genus):**

nejsložitější kloub v těle, artikulují v něm 3 kosti: **femur, tibia a patella**

- **dva menisky (mediální a laterální)** – pomáhají rozložit zatížení a vyrovnávají zakřivení kloubních ploch
  - **mediální (vnitřní) meniskus - je méně pohyblivý a snadněji se roztrhne**
- **dva zkřížené vazy - přední - ligamentum cruciatum anterius (ACL)**, omezuje flexi a rotaci
  - **zadní - ligamentum cruciatum posterius (PCL)**, omezuje extenzi
- **2 boční vazy (lig. collateralia)** – zesilují kloubní pouzdro a brání pohybu do stran
- uvnitř – **synovie** (výstelka), která produkuje tekutinu snižující tření kloubních ploch a podílí se na výživě chrupavky
- při kloubu je uložena řada **tíhových váčků** – např. bursa infrapatellaris profunda, bursa suprapatellaris

Pohyby – extenze, flexe, při flexi (kdy povolí kolaterální vazy) - vnitřní a zevní rotace bérce

D) Kost holenní (tibia)

Nosná kost dolní končetiny

- spolu s kostí lýtkovou tvoří kostru bérce
- **Art. tibiofibularis** - spojení hlavice lýtkové kosti s tibií = spojení proximálních konců bérceových kostí

Stavba kloubu:

- kloubní plocha je na tibií lokalizována zespodu na dorzolaterální straně zevního kondylu
- na hlavici fibuly je drobná oválná plocha
- obě kloubní plochy jsou postaveny šikmo
- pouzdro je krátké a pevné - je zesíleno lig. capitis fibulae anterior et posterior, drobné posuny, které spoj dovoluje, jsou bezvýznamné
- **Syndesmosis tibiofibularis** - vazivové spojení distálních konců tibie a fibuly

Stavba kloubu:

- kloubní plochou jsou styčné plochy obou kostí, které převážně pokrývá periost
- kloubní chrupavka je pouze vpředu, v rozsahu kloubní štěrbiny, která do spoje zasahuje z hlezenního kloubu
- pouzdro v pravém smyslu slova není vytvořeno, obě kosti jsou k sobě svázány vazy na přední a zadní straně bérceových kostí
- štěrbina komunikující s hlezenním kloubem je vystlána synoviální membránou

Skrze drsnatinu tuberositas tibia se zavádí Kirschnerův drát k provedení extenze.

E) Kost lýtková (fibula) – malíková strana bérce

- proximální konec – **caput fibulae** (hlavička) s artikulační ploškou pro skloubení s tibií
  - distálně vybíhá v **malleolus lateralis** (zevní kotník)
  - obě kosti jsou spojeny proximálně **tibiofibulárním kloubem**
  - spojení je pevné, vzájemný pohyb kostí je minimální (na rozdíl od radia a ulny)
  - obě kosti tvoří distálně vidlici, do níž zapadá **kladka talu**, čímž vzniká **hlezení kloub**
- **Hlezenní kloub (horní kloub zánártní, articulatio talocruralis):**
- složený kladkový kloub mezi **tibií, fibulou a talem**
  - jamka – kloubní plošky na kotnících a distálním konci tibie, hlavice – trochlea tali

Pohyby – plantární a dorzální flexe

Kloub má velmi slabé pouzdro, které se při chybném došlápnutí často trhá

F) Kosti a klouby nohy:

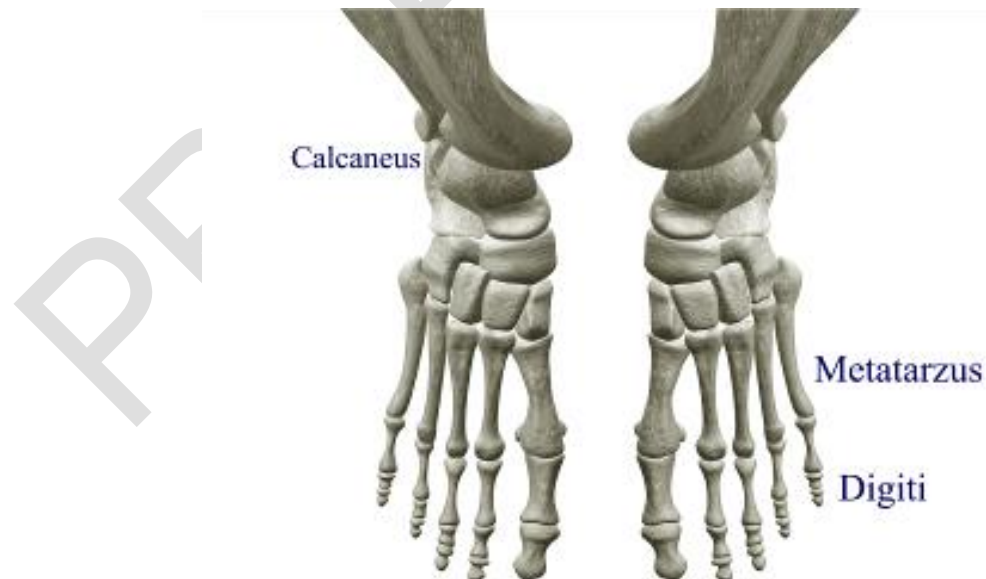
Zánártí – tarsus: 7 kostí zánártních (tarzálních)

- největší je **calcaneus** (patní kost) – vybíhá v mohutný výběžek – hrbol patní kosti
- **talus** (hlezenní kost) – naléhá shora na patní kost, na její vyklenutou kladkovou kloubní plochu (**trochlea tali**) nasedají obě kosti bérce

Nárt – metatarsus: 5 kostí nártních – metatarzů

Prsty – digiti: články prstů (falangy), 2 články pro palec, 3 články pro ostatní prsty

Kosti nohy svým tvarem a uspořádáním tvoří **podélnou a příčnou nožní klenbu**, která je zároveň udržována pružností vazů nohy a napětím svalů bérce - **pokles klenby = plochá noha (pes planus) – obtíže + bolesti!**

Anatomie páteře (columna vertebralis)

- tvoří osový skelet těla, k němuž je připojena zbývající část kostry hrudníku, připevňuje se na ní pletenec horní a dolní končetiny
- chrání míchu uloženou v páteřním kanále a kořeny míšních nervů
- skládá se ze **33 – 34 obratlů**:
  - **7 obratlů krčních** – C1 – C7, otvor v příčném výběžku - průběh arteria vertebralis, C1 atlas (nosič), C2 – axis (čepovec)
  - **12 hrudních** – Th1 – Th12
  - **5 bederních** – L1 – L5
  - **5 křížových** – S1 – S5, které srůstají v **křížovou kost (os sacrum)**
  - **4 – 5 kostrčních** – Co1 – Co5, které se spojují v kost kostrční **os coccygis**

Atlas – první krční obratel nemá tělo, druhý krční obratel – **axis**, má tělo vybíhající vzhůru v zub (dens axis), což je vlastně tělo atlasu

Složení obratle:

- tělo, oblouk, 2 výběžky příčné a 4 kloubní, výběžek trnový
- mezi tělem a obloukem je obratlový otvor – jejich soubor tvoří páteřní kanál
- meziobratlové otvory pro výstup míšních nervů

Spojení na páteři

a) chrupavčité – meziobratlové ploténky (disci intervertebrales) mezi těly obratlů – je jich 23, nejvyšší jsou v bederním úseku, kde je páteř nejvíce pohyblivá a tudíž i nejvíce zranitelná! Degenerativní změny nebo trauma – **ruptura ploténky a vyhrěznutí jádra do páteřního kanálu – bolestivý stav, porucha čítí a motoriky**

b) vazy – ligamenta - dlouhé – zadní vaz – fixován k ploténkám, přední vaz k tělům obratlů
- krátké – mezi oblouky obratlů a mezi trny

c) meziobratlové klouby – ploché klouby mezi kloubními výběžky obratlů, zajišťují pohyb páteře

spojení kraniovertebrální = kost týlní + atlas + axis

- klouby + vazy (význam příčného vazy pro přidržení zubu čepovce!)

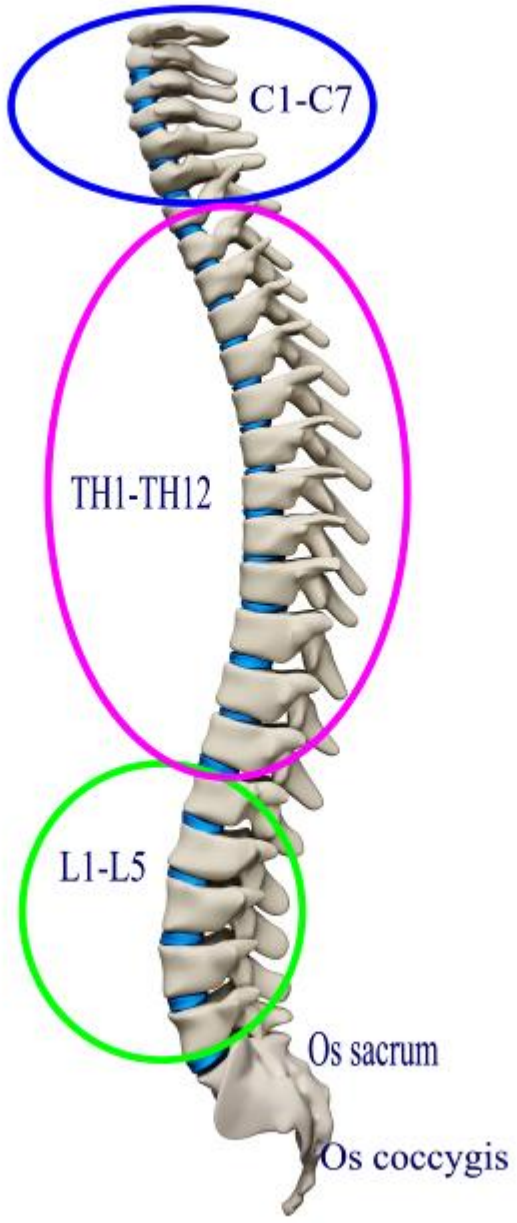
Pohyby: kývavé pohyby hlavy (předklon, záklon, úklon) a otáčení hlavy (rotace)

Zakřivení páteře:

- v rovině **sagitální** – krční a bederní **lordóza**, hrudní a křížová **kyfóza**
- v rovině **frontální** – **skolióza**, mírná je fyziologická

Základní pohyby páteře:

- předklon a záklon (anteflexe = flexe, retroflexe = extenze) úklony (lateroflexe), otáčení (rotace, torze), pérovací pohyby, krouživé pohyby (krční a bederní páteř)

Diagnostická terminologie:

Bursitis	zánět kloubního váčku
Coxarthrosis	artróza kyčelního kloubu
Digitus malorus	kladívkový prst
Gangliom	nádor nervové uzliny
Gonarthrosis	artróza kolenního kloubu
Hallux rigidus	ztuhlý palec
Hallux valgus	vbočený palec
Chondropathia	onemocnění chrupavky, obv. degenerativního charakteru
Laesio menisci	poškození menisku = chrupavčitá ploténka vložená mezi dvě kosti tvořící kloub
Morbus Perthes	aseptická nekróza hlavičky kosti kyčelní
Nádory – osteom	nezhoubný nádor kosti
osteosarkom	zhoubný nádor kosti
chondrom	nezhoubný nádor vycházející z chrupavky
chondrosarkom	zhoubný nádor chrupavky

